

IZVEŠTAJ O KONFERENCIJI

Politika kulture ili politika sa kulturom

Decembar 2015, Priština

**FORUMI
KULTUROR**

Rrjeti i organizatave të pavarura

Rrjeti i organizatave të pavarura të
kulturës të Kosovës

www.forumikulturor.net

**FORUMI
KULTUROR**

Rrjeti i organizatave të pavarura të kulturës të Kosovës

Rrjeti i organizatave të pavarura të kulturës të Kosovës
www.forumikulturor.net

Prodhimi i këtij dokumenti është mundësuar me ndihmën e Zyrës së Bashkimit Evropian në Kosovë, dhe Olof Palme International Center e mbështetur nga Qeveria Suedeze.

“Ky publikim u prodhua me ndihmën e Bashkimit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi vetëm e Forumit Kulturor dhe në asnjë mënyrë nuk paraqet mendimet e Bashkimit Evropian”

IZVEŠTAJ O KONFERENCIJI

Politika kulture ili politika sa kulturom

Autore:
Besa Luci

Projekt i financuar nga BE-ja dhe i menaxhuar nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë

SWEDEN

TABELA SADRŽAJA

O konferenciji

Trenutno stanje

Diskusija u panelu konferencije

Zaključak

Kulturni forum

O konferenciji

Godišnja konferencija Kulturnog foruma je održana 27. novembra 2015 godine u Prištini. Diskusije su se održale u panelu, gde je razmotreno pitanje politika u kulturi i intervencija politike u kulturi tokom zadnjih godina. U panelu konferencije, predstavnici vlade, nezavisne kulturne scene i međunarodni eksperti razmotrili su razvoje u oblasti kulture tokom zadnjih dve godine, sa posebnim osvrtom na razvoju politika (strategija) kulture, raspodelu finansijskih sredstava za kulturu, strukturisani dijalog između vlade i civilnog društva kao i na budućim aktivnostima za unapređenje kulturne agende na Kosovu.

Trenutno stanje

U njihovom istraživačkom izveštaju za Kulturni Forum, Ebba Lekval i Shqipe Hajredini, iz Grupe za pravne i političke studije argumentišu da jedini dokumenat na Kosovu gde se spominju neki ciljevi za sektor kulture je Srednjoročni okvir rashoda (SOR), gde se takođe treba navesti da na dokumentu od 226 strana, samo dve strane su namenjene kulturi. U SOR za 2015-2017.godinu, vlada naglašava da je misija MONT-a 'stvaranje i razvoj prikladne politike, sredine i mehanizama za unapređenje kulturnih aktivnosti'. Zatim se spominju nekoliko civiljeva, obuhvaćajući podršku za javne institucije kulture i nezavisni sektor kulture.¹ Da bi se ovaj cilj postigao, vlada će podržati javne institucije vezane za kulturu, podržaće nezavisni kulturni sektor i unaprediti kulturnu diplomatiju putem poboljšane infrastrukture za kulturu. Specifične aktivnosti obuhvaćaju 'podršku javnim institucija-

1 'Srednjoročni okvir rashoda 2015-2017', Ministarstvo finansija, april 2014, http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Korniza_Afatmesme_e_Shpenezimeve_2015_-_2017.pdf, p. 74-75.

ma kulture u njihovom kulturnom stvaralaštvu, kao što je: pozorište, muzika, film, vizualna umetnost, ples i književnost.² Kao dodatak SOR-u, u Programu Vlade Republike Kosovo 2015-2018 (Program Vlade) predviđa se povećanje finansiranja kako za javne, tako i za nezavisne aktere kulture, reforma zakona i poboljšanje fizičke infrastrukture.³

U njenom Programu za 2015-2018.godinu vlada je objavila da će se izraditi strategija za kulturu.⁴ U ovom svojstvu osnovana je jedna radna grupa sastavljena od 25 članova,⁵ koja je počela sa procesom izrade.⁶ Neki od intervjuisanih su kritikovali vladu zbog nepozivanja sektora civilnog društva ili nezavisnog

2 *Na istom mestu.*

3 Program Vlade Republike Kosovo 2015-2018, usvojen februara 2015., http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Government_Programme_2015-2018_eng_10_mars.pdf, p. 68-70 [Program Vlade].

4 *Na istom mestu*, st. 69.

5 Intervju sa Vehbi Miftarijem, visoki politički savetnik, Ministarstvo kulture, omladine i sporta, 27 juli 2015.godine.

6 Intervju sa Valon Kashtanjevom, direktor, Kancelarija za prava autora i nadovezana prava, Ministarstvo kulture, omladine i sporta, 10 juni 2015; intervju sa Vehbi Miftarijem.

sektora kulture na radnim grupama. Međutim, članovi civilnog društva su predstavljeni u radnoj grupi, uključujući i članove Kulturnog foruma i pet nezavisnih umetnika.⁷ Po MONT-u, do kraja jula 2015.godine organizovana su tri sastanka radne grupe, dok se prvi nacrt dokumenta očekuje negde prema kraju oktobra ili početku novembra.⁸ Proces se vodi preko jednog administrativnog uputstva, gde se reguliše način izrade i usvajanje strategije.⁹

Uprkos planovima vlade o novoj strategiji kulture, kao i za njene planirane ciljeve i aktivnosti, čini se da vlada još ima proteškoća u određivanju jedne jasne politike kulture. Neki od intervjuisanih su iskazali zabrinutost da umesto da se počne raditi od opštih ciljeva politika da bi se zatim prešlo na specifične

7 Intervju sa Vehbi Miftarijem.

⁸ *Na istom mestu.*

⁹ Administrativno uputstvo br. 02/2012 o procedurama, kriterijumima i metodologiji za izradu i usvajanje strateških dokumenata i planova za njihovu primenu, 23 mart 2013.godine, http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Draft_Udhezimi_Administrativ_Per_Strategiite_FINAL_2012_2_.pdf.

ciljeve, Vlada Kosova produžuje da trenutno radi na suprotnom smeru, počevši od aktivnosti koji ne proi- zlaze od neke politike. Dok prime- na specifičnih aktivnosti može biti lakša nego sprovođenje opštih cil- jeva politika, to daje utisak da se naponi vlade preduzimaju na *ad hoc* osnovama i bez neke posebne vizije. Da bi imali jedan zdrav kulturnan život, Vlada Kosova treba odrediti dugoročne ciljeve politika za sektor kulture i da omogući da preko ovih ciljeva upravlja aktivnostima.

Da bi vlada bila u stanju da iz- radi jednu dobru politiku kulture, treba imati viziju gde treba biti pozicija kulturnog života na Kosovu u jednom dugoročnom razdoblju. Da bi se ovaj proces pripomogao, sugerisano je da vlada uradi jedno istraživanje, gde bi se obuhvatili ak- teri iz svih sektora kulture, civilnog društva, eksperti polja, itd. U okviru ovog istraživanja trebaju se na pra- vi način analizirati politike kulture drugih zemalja, pogotovu država EU, pošto je Kosovo na njegovom

putu prema integracijama u EU.¹⁰ Neki su takođe sugerisali da se vlada treba osigurati u identifikaciji sektora kulture na Kosovu da bi se videlo gde su investicije potrebne i gde ima najviše talenta. Identifikacija kreativnih industrija je rađena u okviru projekta Kultura za sve,¹¹ ali ista već može biti dotrajala, i vlada bi trebala izvršiti identifikaciju sviju sektora. Vlada takođe bi trebala tražiti pomoć u izrađivanju politike kulture od nezavisnih organizacija kulture EU država, kao što je organizacija Nätverkstan iz Švedske. Posle kontaktiranja sa njima, organizacija Nätverkstan je izrazila spremnost da pomogne vladi pri izrađivanju politike kulture, kao i da održava radionice, kurseve, itd, za ministre i javne službenike MONT-a u vezi sa politikama za kulturu.¹²

---

10 Intervju sa Dejvidom Karlsonom (David Karlsson).

11 'Izveštaj o proceni kreativnih industrija' i 'Izveštaj o identifikaciji sektora kulture', Kultura za sve (Culture for All), 2010-2012, <http://www.culture-ks.org/pdf/creative%20industries%20and%20mapping%20report.pdf>.

12 Po Dejvidu Karlsonu, Nätverkstan bi bio spreman da pomogne vladi u izradi politike kulture.

Voditeljka panela, Shqipe Harjredini, je otvorila konferenciju i diskusiju u panelu preko jednog broja pitanja. Da li ima politike u kulturi na Kosovu? Da li postoji strateška orijentacija za kulturu? Ako postoji, koja je ta strateška orijentacija? Koje regionalne i evropske prakse su se potvrdile kao funkcionalne u obližnjim zemljama? Da li ministarstvo razmenjuje prakse? Da li postoji jasna i redovna komunikacija između institucija, nezavisnog i javnog sektora? Do kakve mere ova vrsta komunikacije ima direktan uticaj u donošenju odluka za građane Kosova i u protivljenju i promeni lokalnih politika kulture?

Na neke od ovih pitanja je pokušano da se daju odgovori preko jednog broja dokumenata o politikama, objavljenih tokom 2015.godine od Kulturnog foruma. Osim toga, u okviru konferencije pokušano je da se da doprinos ovoj debati. Međutim, nalazi pokazuju da kultura na Kosovu ostaje u marginama javne politike i kao takva predstavlja breme za

Diskusija u panelu konferencije

budžet države. Uprkos inicijativama preduzetim tokom 2015.godine, Kosovo još nije usvojilo nacionalnu strategiju za kulturu, ostavljajući tako jednu prazninu, gde se javne institucije favorizuju prilikom dodela budžeta. Tokom 2015. godine stalno je izražavano nezadovoljstvo od strane nezavisnih umetnika kao rezultat nekoliko odluka donešenih od MONT-a.

Predstavnik Ministarstva kulture, Faton Peci, predstavio je finansijske cifre preko kojih se održava nađeno stanje u Ministarstvu od početka mandata DSK. Ukupan iznos dugova je bio negde 1.5 miliona evra. On je dodao da je Ministarstvo odredilo neke ciljeve 'politika' putem intervencije u dodeli projekata. Ministarstvo je ubeđeno da se svaki sektor treba tretirati (bilo da su javne ili nezavisne institucije).

U vezi sa strategijom, primećeno je da su se radne grupe osnovala da bi tretirale neke od izazova u kulturi preko početka sastavljanja dveju strategija (Strategiji o kulturi

2016–2020 i Strategiji o kulturnom nasleđu). Izraženo je nezadovoljstvo u vezi dinamike rada oviju dve radnih grupa, ali istovremeno je izražena i volja za saradnju sa Kulturnim forumom (preko obuhvaćanja dva člana u radnim grupama).

Florent Mehmeti, predsednik Kulturnog foruma, govorio je o dosadašnjem radu Kulturnog foruma, dodajući da se politike kulture stalno ignorišu. On je dalje argumentovao da se kultura koristi kao politički instrument i da zadnji poziv za apliciranje za projekte samo potvrđuje ovu izjavu. U jednom ranijem dokumentu, Florenta Mehmetija, objavljenom of Kulturnog foruma, on kaže da pošto je celo Kosovsko društvo živelo u jednom paralelnom sistemu tokom 1990-tih godina, znači van institucija režima, posle oslobođenja, žednost za institucionalizaciju života je pretvorena u maniju i posle jednog vremena čak i u fobiju, što nije dozvolilo da se procesi odvijaju na normalnom pravcu i po načinu diktiranom preko "tržišta

kulture”. Administracija UNMIK-a, koja je po prirodi bila birokratska, dala je svoj doprinos ovom stanju. Sa nadom da će ovaj grč popustiti posle proglašenja nezavisnosti i preuzimanja punih odgovornosti od strane domaćih institucija, ustvari desilo se suprotno – lokalne institucije u njihovim naporima da osnuju i ojačaju državu produžile su još više ka institucionalizaciji kao fenomenu i birokratiji i kao načinu “uveličavanja” važnosti države i njenih instrumenata. Dok ova pojava može dati rezultata u drugim sektorima, u sektoru kulture ima širok uticaj i stremljenje ka denigraciji kvaliteta kao i stvaranje velikih prepreka u opštem kulturnom životu. Za svaki problem koji bi proizašao u sektoru, dati su napori da se isti reši preko jednog zakonskog ili podzakonskog ili pravnog akta, i zatim su vlasti iskoristile ovo da bi se sakrile i da bi kazale da ne postoje pravni načini da bi se nešto “pomoglo” ili poboljšalo”. Takva pojava se desila kada su se uskratili finansije za gradsko

pozorište od strane centralnog nivoa putem podzakonskih akata posle kojih je sledio i Zakon o pozorištima, gde se predviđa da finansiranje pozorišta bude pod punom odgovornošću opština. Ministarstvo kulture je finansiralo pozorišta po načelu *ad hoc* preko jednog određenog iznosa, podeljenog za različita pozorišta bez procenjivanja njihove snage, veličine niti ozbiljnosti. Činjenica postoji da ova pozorišta imaju velike razlike između sebe. Uvek se pozivajući na tvrdnju da zakon i druge pravne obaveze ne dozvoljavaju veće finansiranje institucija, bilo one javne ili nezavisne, dat je utisak da je vrednost predloženih projekata i potencijal ovih institucija veoma dobar i značajan, nego su pravne prepreke one koje ne dozvoljavaju veće finansiranje.

Violeta Simjinovska, panelistkinja gošća iz Makedonije kazala je da njena zemlja pokušava da definiše i ridefiniše politike kulture u zadnjih 15 godina, ali da je pozitivan uticaj bio mali. Projekat “Skopje 2014”

je eklatantan primer kako se kultura može koristiti za političke ciljeve. Strategije o kulturi, radne grupe, itd, su se dokazale kao neefektivnim u promeni ili izradi jedne dobre državne politike za kulturu. Vlada nije uzela u obzir nijedan od predloga i ekspertizu ponuđenu od nezavisnog sektora i nevladine organizacije. Kosovo ne treba ponoviti iste greške koje je BJRM učinila, dodala je ona. Nacionalističke tendencije u kulturi su u suponu u zemljama Balkana (primera radi može se pomenuti 'Beograd na vodi', politika kulture u Crnoj Gori, BJRM, itd.), gde ove tendencije ne proizvode ništa substancijalno u kulturi osim kiča i antikulturnih vrednosti.

Zana Hoxha iz ArtPolis rekla je da je učesništvo u radnoj grupi za izradu strategije o kulturi bio jedan izazovan proces za sve članove. Proces je imao dosta ograničenja, ostavljajući van učesništva široku javnost i zajednice. Pristup Kulturnog foruma je bio veoma direktan. Sa druge strane, čini se da nije bilo interesovanja za

učesništvo od strane imenovanih članova radne grupe od strane institucija. Eroll Bilibani iz Dokufest-a je naveo primere poteškoća u organizaciji najvećeg kulturnog događaja na Kosovu. On je takođe pričao o lokalnim umrežavanjima u oblasti kulture u Prizrenu, navodeći izazove sa kojima se suočava nezavisna kulturna scena u strukturisanju dijaloga sa lokalnom vlašću zbog nerazumevanja i nedostatka dobre volje kod lokalnih zvaničnika za usvajanje kulturne politike.

Kulturni forum

Pri kraju 2011.godine, Pozorište Oda je održalo brojne sastanke sa ciljem osnivanja mreže organizacija kulture na Kosovu. Ovim sastancima je prisustvovalo više od 60 učesnika, predstavnika raznih organizacija kulture, ostvarajući tako mogućnost za organizaciju osnivačke skupštine 23. marta 2012.godine, gde su se postavili temelji za mrežu nezavisnih organizacija kulture – Kulturni forum. Kao što je rečeno, osnivačka skuptina je postavila temelje Kulturnog foruma sa 22 nezavisne organizacije kao članovima. Preko demokratskog glasanja usvojen je Statut i odabrano je i predsedništvo Mreže. Kulturni forum je registrovan entitet kao mreža nezavisnih organizacija kulture. Ovde se odlučilo da ulogu privremenog sekretariata preuzme Pozorište Oda do stvaranja kapaciteta za osnivanje profesionalnog sekretariata Mreže.

Kulturni forum Kosova je mreža nezavisnih organizacija kulture na Kosovu sonovana sa ciljem:

- Osaživanja nezavisnih or-

ganizacija kulture preko razvoja kapaciteta za primenu njihovih programa;

- Unapređenja organizacija članica;
- Obuhvaćanja organizacija članica u donošenju odluka;
- Povećanju podrške za nezavisnu kulturnu scenu;
- Zaštiti i poboljšanju pozicije organizacija naspram relevantnim institucijama na Kosovu i van njega.

Kulturni forum ima za cilj da ispunji njegovu misiju preko dolenavedenih aktivnosti:

- Komunikacija i umrežavanje nezavisnih organizacija kulture;
- Dinamička razmena informacija i iskustava;
- Aktivnosti lobiranja i advokiranja;
- Specifične obuke za potrebe organizacija članica;
- Organizaciju debata i foruma i
- Koordinaciju umetničkih i kulturnih aktivnosti.

Forum za razvoj kulture

Forum za razvoj kulture je projekat koji ima cilj da dalje razvije i osnaži Kulturni forum osnovan 2012.godine, dajući vredne savete i ekspertizu o kulturnim politikama na Kosovu. Projekat se podržava od strane kancelarije Evropske unije na Kosovu, dok ga primenjuje Kulturni forum, Pozorište Oda i Dokufest. Prve aktivnosti u okviru projekta su se primenile decembra 2013.godine. Projekat je predviđen da traje do novembra 2015. godine. Tokom ovog dvogodišnjeg razdoblja, Forum za kulturni razvoj će izaći sa najmanje 28 proizvoda kulturnih politika, koji će proizići od istraživanja, debata, fokus grupa i konferencija. U okviru projekta će se takođe osnažiti mreža nezavisnih organizacija kulture, izgraditi će se njihovi unutrašnji kapaciteti i uticaće se u razvoju politika kulture na Kosovu stvarajući znanje o kulturi. Osim toga, u okviru projekta će se pospešiti dialog i saradnja između sektora nezavisne kulture i javnih vlasti da bi se našla konkretna rešenja za razvoj kulture na Kosovu.

www.forumikulturor.net

Projekt i finansiruar nga BE-ja dhe i menaxhuar nga Zyra e Bashkimit Europian në Kosovë

Implementuar nga:

forumikulturor.net
facebook.com/ForumiKulturor
twitter.com/forumikulturor